

Motion till riksdagen

1989/90:Ju603

av Kjell-Arne Welin och Margareta

Fogelberg (båda fp)

Kriminalisering av otillbörlig psykisk påverkan

I vårt land råder idag inga meningsskiljaktigheter om att vår grundlagsfästa religionsfrihet skall gälla fullt ut och att statsmakterna därför också bör förhålla sig neutrala till andra religioner än den kristna. Det gäller både religioner som sedan gammalt är etablerade i landet och andra religioner och livs-åskådningar som söker vinna fotfäste och utbredning i Sverige. Denna neutralitet gäller även rörelser som kan ses som ytterlighetsformer av etablerade religioner.

Under de senaste cirka 20 åren har också – som alla vet – ett stort antal utifrån kommande, ofta kallade "nyreligiösa" sekter och kulter vunnit insteg i den svenska verkligheten, samtidigt som fall av extrem sekterism framträtt med anknytning till den kristna läran. Om detta är inget att säga så länge de nya rörelserna nöjer sig med att propagera för sina trosläror och i sin verksamhet håller sig inom lagens rāmärken. Men dessa sekter går ofta utöver om inte lagens bokstav så dock dess anda och mening och i vart fall utöver vad hävdvunna etiska normer kräver när det gäller kontakter människor emellan. Ett numera omfattande erfarenhetsmaterial ger anledning att fästa riksdagens uppmärksamhet på såväl de värvningsmetoder sekterna använder sig av som på de skadeverkningar deras agerande i alltför många fall leder till.

Ehuru sinsemellan skiljaktiga, har dessa "nyreligiösa" rörelser oftast vissa gemensamma drag. De är uppbyggda kring en karismatisk ledargestalt som utrustas med gudomliga eller kvasigudomliga attribut och för vilken krävs slavisk lydnad och underkastelse. En sådan lärare/ledare har förvärvat makt att tvinga medlemmarna till för vanlig mänsklig uppfattning oetiska beteenden och till rent brottsliga gärningar. Själva religionsförkunnelsen framstår vanligen som en ringa del av verksamheten. I stället är verksamheten hårt inriktad på medlemsvärvning och uppnåendet av ekonomiska resultat genom insamling av medel och försäljning av olika slags produkter. Exempel på metoder att stärka en god ekonomi är försäljningen av produkter framställda av sektmedlemmar som oavlönad arbetskraft och som därför kan avyttras med betydande överskott. I andra fall avkrävs medlemmar orimliga avgifter för deltagande i obligatoriska kurser i sekternas egen regi. De omskrivna scientologrättegångar som för närvarande pågår vittnar om denna verksamhet. Hos vissa sekter ingår antidemokratiska och antisociala program i den ideologiska förkunnelse medlemmar matas med.

I sin medlemsvärkning bedriver sekterna en aktiv uppsökande verksamhet bland ungdomar i och för utväljande av lämpliga proselyter. Sådana sugts in i rörelsen utan att de har en aning om vad som i verkligheten väntar dem. De möts där av ett i alla detaljer utarbetat raffinerat program för behandling av nykomlingar. De bemöts med utstuderad vänlighet och omtanke. Genom den sektaristiska förkunnelsen leds de steg för steg fram till en punkt där deras tidigare verklighetsuppfattning bryts ned. På det yttre planet åstadkommes detta genom en regelrätt avskärmning från den tidigare sociala miljön – från familj, anhöriga och vänner – samtidigt som på ett inre plan tidigare erfarenheter, traditioner, föreställningar stämplas som skadliga och vilseledande. Hårt och metodiskt, genom förtal, smutskastning och förvridna skildringar av livet utanför sekten, förbereds adepterna på ett anammande av den nya förkunnelsen. Bara en väg vidare kvarstår som möjlig: den av sektens lära och dogmer anvisade.

På ett tidigt stadium i denna behandlingsprocess har porten bakom de nyintagna slagits igen, om inte i bokstavlig så i en viktigare psykisk mening. Men de själva är omedvetna om detta och vad de därefter utsätts för är en vilje- och tankestyrning (mind control) som gör dem till formbara och lydiga redskap i ledarnas händer. Deras anhöriga vet inte var deras barn eller makar befinner sig. Deras ekonomiska tillgångar (det må vara lägenheter, möbler, kontanter) tas om hand för att användas i sektens verksamhet.

Sådana former av manipulation står i strid med våra grundläggande demokratiska värderingar, som bygger på i verklig mening fri åsiktsbildning. Till stöd för dem kan inte religionsfriheten åberopas. Den bygger på frivillig samverkan. Det är här fråga om en systematiskt bedriven, djupgående påverkan på ungdomars psyke. Offren försätts i ett varaktigt suggestionstillstånd som oavlatligt – dag för dag – underhålls och späds på genom krav på slaviskt inordnande under och observans av sektens föreskrifter och förhållningsregler. I några sekter har den planmässigt åstadkomna sömnbristen i förening med timslång djupmeditation och rabblande av mantran en inverkan på psyket som närmar sig effekten av hypnos. Resultatet blir sammantaget djupgående personlighetsförändringar. Redan efter initialbehandlingen är allt tal om verklig religionsfrihet i Sverige en chimär för de unga det gäller: de är och förblir i sektens våld.

Vid medlemsvärkning och framförallt under den första tiden innan sektledningen är helt säker på att ha den nya proselyten i sin hand agerar man hänsynslöst för att skilja ungdomar från deras anhöriga och tidigare miljö. Ofta får ingen veta var den nye medlemmen hamnat. Lyckas man spåra honom/henne försvåras alla försök till samtal. När ett samtal äntligen kommer till stånd är den nyvärvade redan så programmerad att han/hon förlorat förmågan att tänka fritt. Dessa samtal får därför sällan till resultat att någon övertalas återvända till verkligheten. Men föräldern, brodern, systemen eller maken har åtminstone för en kort stund fått se och träffa sin närstående och konstatera att han/hon är vid liv innan porten på nytt sluts. Därefter görs, särskilt under den första tiden, allt för att förhindra kommunikation mellan den nyintagne och hans familj eller närstående. Denna behandling av människor i vårt land är oacceptabel.

Om sekternas verksamhet, exempelvis deras saluförande av olika slags ar-

tiklar som ofta är av bedräglig natur, funnes mer att säga men huvudproblemen har ovan i korthet redovisats. Sekterna bedriver verksamhet i framförallt Nordamerika (Californien är vanligen ursprungslandet) och Västeuropa. Den 22 maj 1984 antog EG-parlamentet en resolution (efter initiativtagaren David Cottrell kallad Cottrell-deklarationen) vari vissa minimikrav på sekters beteende fastslogs. Resolutionen har gått vidare till medlemsländerna med rekommendation om uppföljning av sekternas aktiviteter.

I den svenska brottsbalkens 3 kap 5 § sägs:

Den som tillfogar annan person kroppsskada, sjukdom, eller försätter honom i vanmakt eller annat sådant tillstånd, dömes för misshandel i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

I en straffrättskommentar (Jareborg) återfinns följande definition av begreppet vanmakt:

Vanmakt, dvs. praktiskt taget fullständig brist på kroppslig kontroll, t.ex. medvetslöshet, sömn, hypnotiskt tillstånd, yrsel (men inte tillfällig svindel), total berusning av alkohol eller narkotika.

Det suggestionstillstånd som sektmedlemmar metodiskt försätts och kvarhålls i kan visserligen inte betecknas som vanmakt i denna mening eller som ett rent hypnotiskt tillstånd, men den fullständiga behärskning av adepternas vilje- och tankeliv som sekterna eftersträvar och ofta uppnår, närmar sig otvetydigt just vad vi med vanligt språkbruk lägger in i vanmakt och hypnos.

Den nu gällande kriminaliseringen gör halt vid vad som kan betecknas som försättande i vanmakt eller annat sådant tillstånd. Vad det nu gäller är att utsträcka det kriminaliserade området till att avse även ett systematiskt beteende syftande till en nedbrytning av individens personlighet. Vad som skall kriminaliseras är bruket av personlighetsförändrande metoder av det slag som ovan beskrivits. Deras syfte skall vara att åvägabringa sådana förändringar hos proselyten att det blir möjligt för sammanslutningens ledande personer att hålla vederbörande kvar i denna och förmå honom att sätta allt annat än denna sekttillhörighet åt sidan. Det straffbara området får utåt avgränsas av att detta bruk av personlighetsförändrande åtgärder skall ske inom ramen för en kult eller sekt och att offret för ingripandena är en person som man vill förmå eller redan lyckats förmå ansluta sig som medlem.

Vad som skall hänföras under personlighetsförändrande metoder blir en avgörande fråga. Man får här utgå från vad som är känt från psykologins och psykiatrins gränsområden. En växande litteratur finns härom som kräver närmare genomgång i samband med en ny lagstiftnings utformning.

Den omständigheten att förfarandet sker i religionsfrihetens namn bör inte stå hindrande i vägen. Religionsfriheten åtnjuter visserligen ett absolut skydd enligt reglerna i 2 kap regeringsformen. Därav får dock icke slutas att allt som utger sig för att vara utövande av religion skall betraktas som sådant och därmed åtnjuta grundlagens skydd. Svenska myndigheter måste förbehålla sig rätten att i sista hand i varje särskilt fall bedöma om fråga är om religionsutövning eller om verksamhet som måste anses falla utanför den ram som reglerna i grundlagen om religionsfrihet drar upp.

Religionsfrihet kan sålunda ej åberopas som stöd för krav på strafffrihet

för överträdelser som t.ex. bigami eller brott mot djurskyddslag. En kriminalisering av denna art måste falla under allmänt åtal. Den som är föremål för behandlingen är vanligen just av detta skäl ur stånd att själv bedöma situationen. Det står därför klart att en anmälan om övergrepp från någon person som är medlem i och står under kontroll av en sekt endast i sällsynta fall kan påräknas. Vederbörande är omedveten om vad som vederfarits honom och oförmögen att själv agera.

Mot bakgrund av det ovan sagda föreslås införande av en ny regel om "otillbörlig psykisk påverkan" i anslutning till ovan citerade paragraf i brottsbalken.

Mot. 1989/90
Ju603

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen beslutar att till 3 kap. 5 § brottsbalken foga ett nytt andra stycke av följande lydelse:

Den som lockar, förleder eller övertalar någon att inträda eller kvarstanna i sekt, kult eller annan liknande sammanslutning och därvid begagnar personlighetsförändrande metoder för att åstadkomma eller vidmakthålla underkastelse under sammanslutningens ledning och lära, dömes för otillbörlig psykisk påverkan till dagsböter eller fängelse i ett år.

Stockholm den 15 januari 1990

Kjell-Arne Welin (fp)

Margareta Fogelberg (fp)

